

Forskningsrapport från en ungdomsvårdsskola

Sigurd Dvoretzky

Vad betyder en förändring av den fysiska och psykologiska miljön på en ungdomsvårdsskola när det gäller elevernas och personalens attityder och beteende? Denna fråga har varit utgångspunkten för en akademisk avhandling av Kurt Gordan, tidigare chefspsykolog på Socialstyrelsen och numera rektor för Erikastiftelsen. Undersökningen synes bekräfta en rad aktuella hypoteser om den enkla uppläggnings av behandlingen. Beteendemässiga förändringar till det bättre inträdde hos eleverna när personalen blev mer vårdinriktad, när eleverna fick mer insyn i behandlingens målsättning etc.

I nedanstående artikel refererar Sigurd Dvoretzky, lektor vid Lärarhögskolan i Göteborg, Gordans undersökning.

Ungdomsbrottsligheten debatteras ofta i press, radio och tv. Även de, som har divergerande uppfattning om ungdomsbrottslighetens orsaker och behandling brukar dock vara överens om behovet av ytterligare forskning kring dessa frågor. Samtidigt har man ibland en benägenhet att över-skatta forskningens möjligheter. Tyvärr har man sällan tillräckliga ekonomiska och personella resurser för forskning. Etiska och moraliska faktorer begränsar också forskningens möjligheter. Man kan ju inte utsätta människor för vilka experiment som helst för att t ex utröna effekten av olika behandlingsprogram.

KURT GORDAN:

Behandlingsforskning på en ungdomsvårdsinstitution. Akademisk avhandling, Skandinaviska testförlaget, Stockholm 1973, 357 sidor.

Om man lyckas isolera vissa faktorer, som verk-samt bidrar till uppkomsten av ungdomsbrotts-lighet, är det dock inte säkert, att man kan vidta önskade åtgärder. Man vet, att många ungdoms-brottslingar vuxit upp under besvärliga familje-förhållanden men vid vilken tidpunkt, i vilken ut-sträckning och på vilket sätt kan samhället ingripa i förebyggande syfte och hur ställer man sig i de fall, då föräldrarna är emot ett ingripande? Det är viktigt för återanpassningen av ungdomsbrotts-lingar att ha ett arbete, men i vilken utsträckning kan man påverka (tvinga?) arbetsgivare att an-ställa dem och i vilken utsträckning kan och skall man övervaka, att de verkligen går till arbetet och sköter sig, när de väl är på arbetsplatsen?

Kurt Gordan är väl medveten om dessa och liknande problem efter att under lång tid ha tjänst-gjort som chefspsykolog vid socialstyrelsen. Det är därför desto mer tacknämligt, att han trots detta gjort en ingående undersökning kring vår-den och behandlingen av vissa elever inom ung-domsvårdsskolan, Ryagården, en institution i Skå-ne som framför allt är avsedd för flickor med narkotikamissbruk.

Huvudhypotesen

Gordan har som huvudhypotes att en föränd-ring av den fysiska och psykologiska miljön på skolan också borde få effekter i förändringar i attityder och beteenden hos personal och elever. Denna huvudhypotes specificeras sedan i ett antal underhypoteser. Det förefaller vara klokt att välja ett relativt avgränsat frågekomplex och en rela-tivt begränsad tid för undersökningen, även om det naturligtvis minskar möjligheterna till gene-ralisering av resultaten.

År 1965 utfördes ett antal förundersökningar

vid bl a Ryagården. Man fann, att en del förändringar borde kunna vidtas där. Socialdepartementet ansåg som resultat av detta förslag, att man skulle genomföra försök med vissa förändringar på skolan. Försöken startade i juni 1966. Under 6 månaders tid gjorde man mätningar av elevernas och personalens attityder, beteendebeskrivningar o d. Denna tidsperiod betecknas som en kontrolltid, då de yttre förhållandena alltså var oförändrade från tiden närmast före. I januari 1967 påbörjades en experimentperiod, då en hel del förändringar infördes. Denna period avslutades i december 1968.

Kontroll- och experimentperioder

Under kontroll- och experimentperioderna utfördes tvärsnitts- och longitudinella undersökningar. Vid tvärsnittsundersökningarna jämfördes kontroll- och experimentgruppen vid olika tillfällen och vid de longitudinella jämfördes varje elev med sig själv vid fyra tillfällen — 14 dagar efter intagningen, tre månader efter intagningen, omedelbart före placeringen i vård utom skola eller senast sex månader efter intagningen samt rörande anpassningen under 90 dagar i vård utom skola. Som mätinstrument användes frågeformulär för mätning av elevers och personals attityder rörande olika frågor; skattningsformulär, där personalen beskrev eleverna i olika avseenden; blanketter för samtalsregistrering, där personalen antecknade text hur ofta de talat med eleverna, vid vilka tidpunkter på dagen samtalen skett, vad de handlade om etc.

Bekräftade hypoteser

Huvudhypotesen bekräftades i de flesta avseenden. Eleverna blev således under experimenttiden mer positiva till kamrater och jämnåriga, till personalen på skolan och till vuxna utanför skolan och till samhället i stort. För kontrollgruppen (som vistades på skolan före experimenttidens början) kunde i stort sett den motsatta tendensen iakttagas. Personalen under experimenttiden identifierade sig mer än under kontrolltiden (i stort sett samma personal) med skolans behandlingssideologi och upplevde sig som mer delaktig i vården av ele-

verna.

Det skedde även beteendemässiga förändringar till det bättre hos eleverna under experimenttiden jämfört med under kontrolltiden. Man tog under experimenttiden in ett klientel, som i fysiskt avseende var mer nergånget än under kontrolltiden (mer narkotikapåverkade flickor), men trots detta blev experimenttidens flickor allt mindre aggressiva och oroliga under behandlingstiden och de deltog alltmer i skolans aktiviteter (kurser, hobbyarbeten etc). Personalen fick en mer vårdinriktad och mindre vaktinriktad inställning, intog en mer demokratisk och mindre auktoritär hållning gentemot elever och annan personal, blev mer arbetsmotiverad och fick, trots ökad arbetsbörda, mindre benägenhet att sjukskriva sig (se dock nedan).

Till det intressantaste och värdefullaste i avhandlingen hör den noggranna beskrivningen av förberedelser och den successiva uppföljningen av de åtgärder, som var avsedda att påverka elever och personal i positiv riktning. Man diskuterade således ingående med alla kategorier på skolan avsikten med alla föreslagna förändringar, lät eleverna komma med sina synpunkter och tog vara på dessa i den mån det var möjligt. Eleverna fick delta i behandlingskonferenser och fick på så sätt insyn i målsättningen med behandlingen. Tidigare hade eleverna samtalat med personalen mer slumpmässigt, vid varierande tider och kring varierande ämnen. Populära och företagsamma elever fick då inte sällan längre samtalstid än mer skygga, inbundna eller impopulära elever. Under experimenttiden garanterades varje elev en viss tids samtal med sin handledare. Andra viktiga åtgärder som vidtogs gällde satsning på målinriktade kurser och hobbyarbeten samt regelbunden fysisk träning. (Flickorna var i regel fysiskt nergångna vid inkomsten.)

Icke verifierade hypoteser

Det var emellertid inte alla hypoteser, som verifierades. Gordan redovisar även dessa resultat och diskuterar orsakerna till dem. Man förväntade sig färre rymningar under experimenttiden än under kontrolltiden, men det förekom ungefär

lika många rymningar under båda perioder. Eftersom det kom in fler gravt narkotikaskadade flickor under experimenttiden än under kontrolltiden ser Gordan dock resultatet som en framgång. Flickorna på Ryagården rymde dessutom mer sällan än narkotikaskadade flickor på andra ungdomsvårdsskolor. Förhoppningen att god anpassning till skolans liv skulle motsvaras av god anpassning utom skolan infriades inte heller helt. Slutsatsen blir enligt Gordan, att man bör placera dessa flickor i nära kontakt med skolan, när de utskrivs och det bör finnas en assistent, som kan hålla kontakt med dem och hjälpa dem, om så behövs. Även om personalen i stort var mer positiv till behandlingen under experimenttiden än under kontrollperioden, gällde detta inte yrkespersonalen. Den upplevde en försämring av sina arbetsförhållanden, eftersom man tog en hel del tid från flickornas yrkesarbete till samtal, fritidsaktiviteter etc. Trots att yrkespersonalen objektivt sett fick mindre att göra än tidigare, sjukskrev sig denna personal oftare än tidigare. Det motsatta gällde assistenterna. De sistnämnda upplevde förändringen i sin arbetssituation som positiv, trots ökad arbetsbelastning. De kände sig mer delaktiga i vården än tidigare i motsats till yrkespersonalen. Gordan menar, att detta visar vikten av en nyanserad förberedelse av olika yrkeskategorier, om man skall införa nyheter på en institution.

Brister i undersökningen

Gordan diskuterar öppet och utförligt tänkbara brister i undersökningen. Kan tex skillnaden i elevattityder bero på olikheter i elevsammansättning under kontroll- och experimenttid? Under experimenttiden var flickorna gravare narkotikaskadade och troligen mer begåvade än under kontrolltiden. Kanske de flickor, som då var på Ryagården kunde tillgodogöra sig behandlingen bättre än de flickor, som var där under kontrolltiden. Det är i så fall ett intressant resultat, eftersom man ofta framhållit, att narkotikaskadade patienter är särskilt svårbehandlade. Kan den s k Hawthorne-effekten ha inverkat på resultatet? (Hawthorne-effekten innebär, att alla som är medvetna om att en undersökning pågår modifierar sitt beteende

och sina attityder i positiv riktning.) I så fall borde detta även gälla yrkespersonalen. Denna grupp blev tvärtom mer negativ, ju längre experimenttiden varade. Hawthorne-effekten har också svårt att förklara, varför personalen var mer negativ i början av experimentperioden än mot slutet av denna. Gordan påpekar, att man måste vara beredd på motstånd mot förändringar i början och att man inte bör ge upp alltför tidigt.

Även om Gordan utfört en undersökning på ett begränsat klientel och under en begränsad tid har den dock generellt värde. På många håll är man angelägen om att införa nyheter — inom industrin, på institutioner, i skolor osv — och Gordan har visat vikten av att noggrant planera sådana åtgärder — låta all personal, personal och elever osv — vara med om att besluta, inte enbart formellt utan även reellt. Till avhandlingens tjänster hör även, att den är skriven på ett klart och enkelt språk. Gordan har i görligaste mån undvikit tunga meningar och invecklade fackuttryck. Avhandlingen bör få spridning även utanför den tränge socialvårdskretsen.

Fotoprint kan

BLANKETTER

Distinkt tryck på högklassigt papper, rätt pris och omgående leverans är orsaken till att allt fler läkare och sjukvårdsinrättningar anlitat vår blankettservice.

Några blankettproblem får Ni aldrig, om Ni vänder Er till oss. Vi är utrustade att utveckla och tillverka för Er passande blanketter, att användas i de rutiner som ingår i såväl vård som administration.

Välkomna med Era beställningar och förfrågningar.

Tryckeriaktiebolaget

fotoprint

Kungsbacka

Tel. 0300/110 00-1-2